

**ВНЕСОК КЛЕРА ОМАРА МАССЕРА (1901-1998)
У РОЗВИТОК ВИКОНАВСТВА НА МАРИМБИ
В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ**

Протягом ХХ століття, поряд з удосконаленням ударного музичного інструмента – маримби, відбувався активний пошук нових технічних і виконавських можливостей та способів звуковидобування. Сучасні композитори ставлять перед виконавцями й педагогікою завдання опанування нових технік і принципів організації рухів. Розвиток чотири-паличкової техніки був спрямований на розширення технічних і виразових ресурсів інструмента. Попри різноманіття підходів до виконавської постановки, уніфікованого методичного стандарту сформовано не було, що відображає еволюційний і плюралістичний характер розвитку виконавської практики.

Маримба була невід'ємною частиною народної латиноамериканської музики у Гватемалі, Мексиці, Гондурасі, Коста-Ріці, Нікарагуа, Сальвадорі, Колумбії та Бразилії. Особливо популярною маримба була в Гватемалі, де вона стала національним символом [2].

Великий внесок у удосконалення конструкції народної маримби зробив гватемалець Себастьян Хуртадо (1827–1913). Він розширив діапазон інструмента до 67 пластин, розташувавши їх у хроматичній послідовності (на зразок чорних і білих клавіш фортепіано) і замінив резонатори з висушених гарбузів, які застосовували народні музиканти, на дерев'яні, квадратні у розрізі трубки. На кожній трубці вирізався круглий отвір, який закривався тонкою мембраною (чарлео). Цей різновид маримби отримав назву «добле» (ісп. «подвійний»). У результаті конструктивної новації С. Хуртадо наблизили інструмент до його сучасного вигляду [4, 15].

Власне, удосконалений варіант гватемальської маримби обрав за основу Джон Діган (1853–1934) – американський акустик і перший у США творець клавішної перкусії для подальшої реконструкції і створення сучасного професійного інструмента. В 1880 р. Дж. Діган звернув увагу на недосконалість настройки оркестрових дзвіночків. Він провів ряд експериментів і досягнув майже

ідеального результату в настройці цих інструментів, який дуже швидко став стандартним. Тоді ж Дж. Діган засновує свою фірму «Music Bells Company of St. Louis» і розпочинає промислове виготовлення оркестрових дзвіночків. Паралельно він починає вивчати акустичні властивості гватемальських маримб та експериментувати з різними породами дерев для виготовлення пластин. У 1893 р. Діган створює власну модель діатонічної маримби для потреб військових оркестрів і розпочинає їх виробництво спочатку у Сан-Франциско, а з 1897 р. переїжджає до Чикаго, де відкриває нову фірму «J.C. Deagan, Inc.» [10].

Вагомий внесок в удосконалення конструкції маримби та становленні академічної маримбової традиції відіграв видатний американський маримбоніст, педагог, композитор та дизайнер клавіатури маримби – Клер Омар Массер (1901–1998). К.О. Массер народився 14 жовтня 1901 р. в Мангеймі, штат Пенсільванія, і його батько, знаний скрипаль, одразу ж познайомив сина зі світом музики. Наслідуючи його приклад, Массер почав цікавитися скрипкою, а також фортепіано, коли йому було дев'ять років. З одинадцяти років він почав займатися на ксилофоні і досить швидко досягнув неабияких результатів. Його почали запрошувати виступати в концертних програмах казино та вар'єте, де він демонстрував блискучу техніку виконавства. Згодом Клер виступав з різними оркестрами як соліст, а також записував музику для кіно на студії «Ворнер Бразерс» [1, 14].

Одночасно з концертною діяльністю Массер працює над удосконаленням маримби, поліпшенням її звукових та тембрових якостей. Результатом цих експериментів став унікальний інструмент, створений за кресленнями та дизайном Массера на фабриці ударних інструментів «J.C. Deagan, Inc.» в Чикаго. Інструмент складався з 87 пластин, виготовлених з дерева і металу і розташованих у двох мануалах. Автор назвав його маримба-челеста. З 1927 до 1930 рр. Массер концертує на цьому інструменті в США, Канаді та Європі. У 1930 р. Д. Діган запрошує його очолити відділ дизайну пластин маримби на своєму підприємстві. Массер активно працює над усуненням акустичних вад у конструкції дерев'яних пластин маримби та технологіями їх ідеального строю [6, 96-101].

У 1933 р. К.О. Массер організовує оркестр зі 100 маримб з яким виступав 19–26 серпня того ж року в Чикаго на міжнародній виставці «Століття Прогресу» («Century of Progress»). Для цих

концертів Массер за власним проектом створив модель маримбі «Century of Progress». На фабриці Дж. Дігана було виготовлено 100 екземплярів інструментів. Кожна з цих маримб мала металеву табличку з гравіруванням імені учасника оркестру [8].

Ще одне епохальне дітище Массера – це створений ним у 1934 р. «International Marimba Symphony Orchestra». Цей грандіозний оркестр, який складався з 80 звичайних і 20 басових маримб, з великим успіхом гастролював у Сполучених Штатах, Європі, а згодом – вперше продемонстрував маримбу в Японії. У репертуарі оркестру були виключно симфонічні твори та уривки з опер в аранжуванні Массера, зокрема, Я. Сібелюса «Фінляндія», С. Франка «Симфонія ре мінор», А. Дворжака «Largo» з «Симфонії Нового Світу», Ж. Бізе «Кармен» та епізоди з «Тангейзера» Р. Вагнера [5].

У 1941 р. в Чикаго Массер представив нову модель маримби «Imperial». На відміну від маримб «Century of Progress» та «King George» – «Імператорська маримба була комерційно доступною маримбою». Вона рекламувалася в загальних каталогах компанії «J.C. Deagan, Inc.» і була доступна в різних діапазонах [7, 4]. Оркестр нової моделі маримб під керуванням К.О. Массера складався зі 160 виконавців. Відомо, що протягом 1940-х років Массер постійно експериментував з кількісним складом виконавців, поступово збільшуючи оркестр. У 1950 р. на Чиказькій ярмарці він диригував виступом оркестру, який складався з 300 маримб [9, 158–160].

Після другої світової війни Массер створює свою власну корпорацію з виготовлення маримб «Musser Marimbas», яка поряд з компаніями «J.C. Deagan, Inc.» та «Ludwig Company» у післявоєнний період займає домінуючі позиції на ринку клавішної перкусії. Однак, бізнес не був однією з сильних сторін особистості Массера. У 1956 р. він змушений був продати бізнес компанії «Ludwig Company», яка дотепер виготовляє маримби Массера під його логотипом [9, 160].

Велике значення для розвитку виконавства на маримбі мала педагогічна діяльність К.О. Массера. У 1920–30 рр. він розробив нову техніку виконавства на маримбі чотирма паличками, яка значно відрізнялась від існуючої традиційної (перехресної) і надавала більшої незалежності руху окремих паличок [11, 9].

З 1942 р. Массер відкрив клас навчання на маримбі у Північно-Західному університеті і був незмінним завідувачем кафедри до 1952 р. Також він виховав цілу плеяду визначних маримбістів-виконавців та педагогів. Серед його учнів була видатна американська маримбістка, етнолог та дослідник історії латиноамериканської маримби Віда Ченовет [3, 5–6].

Композиторська діяльність Массера тривала протягом всієї його виконавської і педагогічної діяльності. На жаль, більша частина його творів була у рукописах і є втраченими. З опублікованих творів станом на 1941 р. було 53 роботи, серед них – твори для маримби та декілька композицій для фортепіано, духового оркестру, а також методична праця гри на маримбі та вібрафоні. Єдиними композиціями, які збереглися до нашого часу і входять до педагогічного та концертного репертуару це: «Етюд in Ab №2 (ор.6)»; «Етюд Nature Boy №8 (ор.6) », «Етюд №9 (ор. 6, B dur) »; «Етюд № 10 (ор. 6, C dur) »; «Прелюдія № 3 (ор. 11, G dur) »; «Етюд № 4 (ор. 11, C dur) »; «Прелюдія № 7 (ор. 11, D dur)». З різноманітних джерел (анонсів програм, заміток у пресі тощо) відомі назви оригінальних творів автора, а також перекладів та аранжувань, записи яких не збереглися. Загальна кількість втрачених творів налічує близько 100. Як зазначали його друзі та учні, Массер ніколи не дбав про збереження написаних ним композицій. Більшу частину Етюдів він писав з розрахунком на конкретного учня, віддавав йому оригінал і забував про його існування. З його численних аранжувань збереглося лише «Болеро» М. Равеля та «Концерт для фортепіано» К. Сен-Санса, які виконувались у 1942 р. в Чикаго оркестром, що складався зі 160 маримб [9, 159].

Отже, Клер Омар Массер зробив значущий внесок в удосконалення конструкції інструмента та в розвитку академічного напрямку виконавства на маримбі. У результаті численних експериментів йому вдалося усунути акустичні вади в конструкції дерев'яних пластин маримби та розробити технології їх ідеального настроювання. Аналіз різних виконавських технік, освоєння найбільш прогресивних прийомів і побудова гри на їх основі, є ключовими для ударника. Постійний розвиток виконавства висуває проблеми, пов'язані з освоєнням нових різновидів технік та побудови ігрових рухів. Лише всебічний аналіз досягнень та узагальнення досвіду попередніх виконавців може позитивно вплинути на процес удосконалення виконавської майстерності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Berkowitz, Adam Eric. A Comparative Analysis of the Mechanics of Musser Grip, Stevens Grip, Cross Grip, and Burton Grip. Florida Atlantic University Boca Raton, FL. April 2011. 58 p. URL: [https://www.researchgate.net/publication/381432039_A_Comparative_Analy-
sis_of_the_Mechanics_of_Musser_Grip_Stevens_Grip_Cross_Grip_an
d_Burton_Grip](https://www.researchgate.net/publication/381432039_A_Comparative_Analysis_of_the_Mechanics_of_Musser_Grip_Stevens_Grip_Cross_Grip_and_Burton_Grip)
2. Carmen Maria Urizar-Avila. (2021). La Marimba: Guatemala's National Instrument. URL: [https://www.phalarope.org/magazine/2021-
/3/1/la-marimba-guatemalas-national-instrument](https://www.phalarope.org/magazine/2021-3/1/la-marimba-guatemalas-national-instrument)
3. Chenoweth V. Four-Mallet Technique. Percussionist, December 1963. URL: [http://publications.pas.org/Archive/dec63/articles/dec63.05-
6.pdf](http://publications.pas.org/Archive/dec63/articles/dec63.05-6.pdf)
4. Chenoweth V. The Marimbas of Guatemala. University of Kentucky Press, 1964. 48 p.
5. Clair Omar Musser: Internationally Celebrated Maestro // Percussive Notes, April 1999. URL: [https://pas.org/wp-
content/uploads/2024/02/99.04.06-17.pdf](https://pas.org/wp-content/uploads/2024/02/99.04.06-17.pdf)
6. Eyler, David Paul. The History and Development of the Marimba Ensemble in the United States and Its Current Status in College and University Percussion Programs. Louisiana State University, 1985. 282 pp. URL: https://repository.lsu.edu/gradschool_disstheses/4091/
7. Fang, I-Jen. The 1986 National Endowment for the Arts Commission: An Introspective Analysis of Two Marimba Works. University of North Texas. August 2005. URL: <https://digital.library.unt.edu/ark:/67531/metadc4879/>
8. Gerhardt E. Clair Omar Musser: A Brief Biography // Percussive Notes, December, 1965. URL: <http://publications.pas.org/Archive/pnv4n265/articles/pnv4n2.07.pdf>
<http://publications.pas.org/Archive/Apr99/Articles/99.04.06-17.pdf>
9. Peters G.B. The drummer man: A Treatise on Percussion. Wilmete, Illinois: Kempter-Peters Publications, 1975. 356 p.
10. Strain, James A. PAS Hall of Fame: John Calhoun Deagan. URL: <https://pas.org/john-calhoun-deagan/>
11. Zirkle Th. A. Developing a Four-Mallet Marimba Technique; a Brief History of Four-Mallet Technique. Louisiana State University Press, 2003. 164 p.